

Państwową Radę Górnictwa – trzeba wydobyć z zapomnienia i wykorzystać jej cenne doświadczenia

POLEMIKI – DYSKUSJE

Treść: We wprowadzeniu autor podkreśla, że górnictwo kopalin *od zarania dziejów* stanowiło podstawę cywilizacyjnego rozwoju ludzkości oraz wskazuje na celowość wydobycia z zapomnienia i wykorzystania pozytywnych doświadczeń z działalności Państwowej Rady Górnictwa (PRG). Przypomina okoliczności w których prof. Bolesław Krupiński doprowadził do powołania PRG w Urzędzie Rady Ministrów w 1954 r. Wykorzystując odnośne dokumenty i publikacje charakteryzuje zakres działalności, skład, tryb postępowania oraz organizację i sposób funkcjonowania Rady. Podaje przybliżoną ocenę ilościowego **efektu** działalności Rady wskazując na przyrost produkcji kopalin istotnych w gospodarce Kraju – osiągnięty w okresie jej funkcjonowania. W zakończeniu wyraża przekonanie, że gdyby w roku 1990 Państwowa Rada Górnictwa nie została „zniesiona” to w górnictwie węgla kamiennego nie zlikwidowano by ponad 100 milionów ton rocznej zdolności produkcyjnej a w polskiej gospodarce funkcjonowało by przetwórstwo węgla na paliwa i gaz w skali 50 mln ton/rok. Postuluje wznowienie działalności PRG, która jest polskiej gospodarce pilnie potrzebna.

Słowa kluczowe: Bolesław Krupiński, Państwowa Rada Górnictwa, rozwój górnictwa, kopaliny.

1. WPROWADZENIE

W mojej świadomości tkwi mocne przekonanie, że **LUDZKOŚĆ** *od zarania dziejów* jest **żywiona przez przyrodę i rolnictwo**, natomiast jej **CYWILIZACJA powstała i mogła się rozwijać dzięki górnictwu!** Zaczynając od **skał** pozyskiwanych dla potrzeb budownictwa, poprzez **krzemień** służący do wyrobu narzędzi i **brąz**, który kreował kolejną epokę w rozwoju **CYWILIZACJI**, aż po czasy współczesne w których surowce mineralne *reprezentowane* większością pozycji w Tablicy Mendelejewa – pozyskiwane przez górnictwo – to **podstawa i warunek rozwoju wszystkich gałęzi techniki i funkcjonujących działów gospodarki**.

Nie mogę się nadziwić ignorancji tych (czasem prominentnych) polityków i działaczy gospodarczych, którzy jako główny (lub jedyny) czynnik sprawczy rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego wskazują technikę i technologię – kwalifikując **górnictwo** do marginalnych i nie nowoczesnych działów gospodarki! To zadziwiające niezrozumienie prostego faktu, że bez surowców mineralnych dostarczanych przez górnictwo – nie może funkcjonować ani technika ani w ogóle cywilizacja – jest niestety *szkodliwie* rozpowszechnione w dużej części społeczeństwa.

Przekazany wyżej pogląd wyjaśnia i uzasadnia podjętą **próbę wydobycia z zapomnienia, historii i dorobku Państwowej Rady Górnictwa** – UNIKALNEJ INSTYTUCJI, która odegrała wyjątkowo dużą rolę w rozwoju naszego górnictwa kopalin, w epoce PRL. Poniższa, bardzo skrótowa relacja – o ogromnym dorobku zasługującym na książkowe opracowanie – może być przydatna w poszukiwaniu możliwie najskuteczniejszych dróg wydobycia polskiego górnictwa węgla kamiennego z *fatalnej zapaści*. Także zwiększenia udziału całego szeroko rozumianego górnictwa, wraz z geologią, w skutecznym zwiększaniu surowcowej niezależności Kraju i dobrobytu społeczeństwa.

Poniższy tekst – jako dalszy ciąg *kampanii*, którą prowadzę (głównie) na łamach Przeglądu Górniczego – został w nim opublikowany w 2019 r. nr 11 (lub 12). Powstał z inspiracji Bractwa Gwarków. Bractwo zachęca **KADRE GÓRNICZĄ** do wydobywania z **NIEPAMIĘCI** tych fragmentów historii naszego górnictwa kopalin gospodarczo użytecznych, które choć zapomniane – reprezentują cenne doświadczenia przydatne aktualnie w działaniach ukierunkowanych na poprawę **kondycji** naszego górnictwa i gospodarki.

Kończąc to wprowadzenie składam serdeczne podziękowanie Bibliotece Głównego Instytutu Górnictwa – zwłaszcza mgr Annie Babiarcz – za udostępnienie materiałów bibliograficznych bez których ta wypowiedź nie mogła by powstać.

2. W JAKICH OKOLICZNOŚCIACH DOSZŁO DO POWOŁANIA PAŃSTWOWEJ RADY GÓRNICICTWA

Żeby to wyjaśnić trzeba sięgnąć do lat poprzedzających II wojnę światową.

Absolwent AGH (dyplom nr 5), mgr inż. Bolesław Krupiński – po wyróżniającej się pracy w kopalniach Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego – w ostatnich przedwojennych latach był Naczelnym Dyrektorem kopalń Gwarectwa Rybnickiego. Na początku wojny, po 19 miesiącach walki o przetrwanie zostaje *wyciągnięty* przez przyjaciół z obozu w Buchenwaldzie. Dostaje się do Warszawy, gdzie tkwiąc w konspiracji utrzymuje kontakt z Delegaturą Rządu Londyńskiego. Ale gdy nie było już wątpliwości że Polska znajdzie się w strefie *sowieckiego wladztwa* – udaje się na Śląsk (wraz z grupą inżynierów górniczych).

Jako znany, wybitny górnik okresu międzywojennego – przy tym były student Górniczego Instytutu w Petersburgu umiejący *rozmawiać z sowietami*, dla których Śląsk staje się *zapleczem frontu* – zostaje już na początku 1945 roku powołany na stanowisko Naczelnego Dyrektora Technicznego Centralnego Zarządu Przemysłu Węglowego (CZPW). W 1949 roku obejmuje stanowisko Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Górnictwa. *Równolegle* – na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie kreuje nowy przedmiot nauczania i Katedrę Górnictwa III z nowoczesnym ukierunkowaniem i rozległym programem badawczym. Robi doktorat i zostaje powołany na profesora nauk technicznych.

Rozmiar i zakres prac, które w owych latach podejmował i z sukcesem realizował – dziś jest trudny do wyobrażenia. Był to przecież czas powojennej odbudowy i dźwigania górnictwa z *wszehobecnej* dezorganizacji lub powojennej ruiny. Daje się scharakteryzować takimi hasłami jak: uruchomienie kopalń, zorganizowanie transportu węgla, odblokowanie portów, uruchomienie eksportu węgla zapewniającego pierwszy dopływ dewiz, uruchomienie przemysłu maszyn górniczych, organizacja zaplecza remontowego, biur projektów i przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego ... wreszcie zorganizowanie Głównego Instytutu Górnictwa i szkolnictwa górniczego, zapewnienie załogom kopalń znośnego zaopatrzenia i warunków mieszkaniowych.

Dopiero pracując w tak *ogromnej skali* przekonał się jakie są Jego możliwości i jak wiele może zdziałać dla górnictwa, któremu po stracie ostatniego syna w Powstaniu Warszawskim *oddał się bez reszty*. Nabrał pewności siebie. Wiedział, że ma autorytet i jest ceniony.

Ale w okresie nasilającego się stalinizmu, bezpartyjny specjalista z własnym zdaniem na potrzeby górnictwa – zaczął być niewygodny. W roku 1953 został odsunięty od pracy w Rządzie. Z wielkim zaangażowaniem zajął się dydaktyką i pracą badawczą na AGH oraz nadal był aktywny w międzynarodowych organizacjach górniczych (ONZ i RWPG). Jednak to Mu nie wystarczało. Czekał na zmianę politycznej sytuacji w Kraju. Już w tym czasie – szukał w **strukturze Rządu** takiego rozwiązania, które umożliwiło by zajęcie w nim **pozycji** umożliwiającej **TOROWANIE POLSKIEMU GÓRNICICTWU DROGI DO ROZWOJU i WIELKOŚCI** – *co było konsekwencją Jego zawodowej pasji, rozbudzonej ambicji i intelektualnych możliwości!*

Bolesław Krupiński – profesor Akademii Górniczo-Hutniczej i wybitny organizator polskiego górnictwa

Gdy po śmierci Stalina, nadchodził PRZEŁOM 1956 ROKU – koncepcja była przygotowana. Profesor Bolesław Krupiński zaproponował powołanie Państwowej Rady Górnictwa jako **organu opiniodawczo-doradczego Prezesa Rady Ministrów a w konsekwencji także wszystkich resortowych Ministrów oraz Centralnych Urzędów i Instytucji, których działalność kształtowała warunki rozwoju górnictwa**. Czy można było prościej i skuteczniej zapewnić sobie WGLĄD i WPŁYW na funkcjonowanie i rozwój całego szeroko rozumianego polskiego górnictwa wraz z geologią?

Żeby odpowiedzieć na to pytanie – przyjrzyjmy się niektórym szczegółom funkcjonowania Rady.

3. ZAKRES DZIAŁANIA, SKŁAD, TRYB POSTĘPOWANIA I ORGANIZACJA PAŃSTWOWEJ RADY GÓRNICHTWA

Określone powyższym tytułem szczegóły funkcjonowania Państwowej Rady Górnictwa (PRG) nie dadzą się *opowiedzieć*. Trzeba sięgnąć do dokumentów i cytować przynajmniej najważniejsze punkty ich treści. PRG została powołana przez Prezesa Rady Ministrów 21 października 1954 roku. Dokładne określenie sposobu jej funkcjonowania nastąpiło później – na podstawie nabytego doświadczenia – 16 lipca 1962 r.

Cytuję niżej początkowe paragrafy pierwszego Rozporządzenia i wszystkie najważniejsze paragrafy Rozporządzenia drugiego.

(...) *ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 21 października 1954 r.*

W sprawie Państwowej Rady Górnictwa zarządza się, co następuje:

§ 1. *Państwowa Rada Górnictwa działa przy Prezesie Rady Ministrów.*

§ 2. *Do zakresu działania Państwowej Rady Górnictwa należy:*

1) *przygotowanie i opiniowanie zasad metodologicznych w dziedzinie racjonalnej gospodarki eksploatacyjnej złóż kopalin oraz opiniowanie zagadnień dotyczących bezpiecznego prowadzenia robót górniczych i prawidłowej gospodarki złożami w zakładach górniczych eksploatujących złoża różnych kopalin znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie, oraz złoża zalegające pod miastami, ważnymi obiektami przemysłowymi, urządzeniami komunikacyjnymi i innymi oraz pod zabytkami kultury narodowej;*

2) *opiniowanie zagadnień z zakresu mechanizacji i postępu technicznego w górnictwie;*

(...) *ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 16 lipca 1962 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania, składu, trybu postępowania oraz organizacji Państwowej Rady Górnictwa (...) zarządza się, co następuje:*

§ 1. *Państwowa Rada Górnictwa działa przy Prezesie Rady Ministrów.*

§ 2. *Do zakresu działania Państwowej Rady Górnictwa, zwanej w dalszych przepisach „Radą”, należy:*

1) *opiniowanie kierunków rozwoju górnictwa, postępu technicznego w górnictwie oraz organizacji górnictwa;*

2) *przygotowanie i opiniowanie zasad metodologicznych w dziedzinie racjonalnej gospodarki eksploatacyjnej złóż kopalin oraz opiniowanie zagadnień dotyczących bezpiecznego prowadzenia robót górniczych, prawidłowej gospodarki złożami kopalin i ochrony powierzchni;*

3) *opiniowanie kierunków prac geologicznych oraz bilansów zasobów surowców mineralnych w zakresie dotyczącym zabezpieczenia prawidłowego rozwoju górnictwa i właściwego wykorzystania krajowej bazy surowcowej;*

4) *opiniowanie zagadnień z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach górniczych oraz opieki socjalnej i zdrowotnej dla członków załóg górniczych, jak również opracowywanie w oparciu o sprawozdania zainteresowanych ministrów i kierowników urzędów centralnych rocznych sprawozdań o stanie bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach górniczych i zakładach prowadzących w ramach prac geologicznych: roboty górnicze lub wiercenia na zasadach prawa górniczego;*

5) *opiniowanie i wnioskowanie w przedmiocie zagadnień dotyczących działalności urzędów górniczych, a także organów państwowej administracji geologicznej w zakresie górnictwa;*

6) *opiniowanie i wnioskowanie w przedmiocie zagadnień dotyczących organizacji oraz programów szkolenia i specjalizacji kadr technicznych dla górnictwa w szkolnictwie wyższym i średnim;*

- 7) opiniowanie projektów ustaw oraz innych przepisów dotyczących górnictwa i geologii, a w szczególności projektów przepisów wykonawczych do prawa górniczego lub prawa geologicznego w zakresie dotyczącym górnictwa, jak również inicjowanie prac nad podstawowymi przepisami wykonawczymi do prawa górniczego i prawa geologicznego, a w szczególności nad przepisami w sprawach bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach górniczych;
- 8) opiniowanie spraw z zakresu górnictwa przekazanych przez zainteresowanych ministrów (kierowników urzędów centralnych);
- 9) wykonywanie innych zadań w zakresie zlecanym przez Prezesa Rady Ministrów.
- § 3.1. W skład Rady wchodzi: przewodniczący Rady, zastępcy przewodniczącego Rady, sekretarz Rady oraz członkowie stali i niestali.
2. Przewodniczącego Rady i jego zastępców oraz sekretarza Rady powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów.
- § 4. Członków stałych Rady w liczbie nie przekraczającej 30 osób powołuje Prezes Rady Ministrów na okres lat 3 spośród wybitnych przedstawicieli nauki i praktyki z zakresu górnictwa, geologii, prawa i ekonomii na wniosek Przewodniczącego Państwowej Rady Górnictwa – jak również na wniosek Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Przewodniczącego Komitetu ds. Techniki; Ministrów: Górnictwa i Energetyki, Przemysłu Ciężkiego, Przemysłu Chemicznego, Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, Komunikacji, Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, Szkolnictwa Wyższego, Zdrowia i Opieki Społecznej, Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk, Prezesa Centralnego Urzędu Geologii, Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego, Zarządu Głównego Naczelnej Organizacji Technicznej oraz Zarządu Głównego Związku Zawodowego Górników.
- § 5. Członkami niestałymi Rady, zapraszanyymi przez Przewodniczącego Rady na poszczególne posiedzenia Rady, są przedstawiciele ministrów (kierowników urzędów centralnych) nie wymienionych w § 4 oraz stowarzyszeń naukowo-technicznych i innych instytucji, których zakresu działania dotyczy sprawa rozpatrywana przez Radę. (...)
- § 8. Ministerstwa (urzędy centralne), prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) oraz inne jednostki gospodarki uspołecznionej obowiązane są dostarczać i udostępniać Radzie na jej żądanie materiały i informacje niezbędne do wydania opinii w sprawach należących do zakresu działania Rady.
- § 9.1. Dla wykonania swych zadań Rada może powoływać w razie potrzeby komisje lub zespoły robocze spośród swych członków lub spoza ich grona oraz inicjować albo prowadzić konieczne prace analityczne.
2. Przewodniczący Rady może zlecać w trybie określonym obowiązującymi przepisami opracowanie poszczególnych spraw i zagadnień członkom Rady, ich zespołom lub rzeczoznawcom spoza grona członków Rady.
- § 10. Szczegółowy tryb pracy Rady oraz zakres działania jej organów określi regulamin Rady nadany przez Prezesa Rady Ministrów. (...)
- § 14. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów oraz zainteresowanym ministrom.
- § 15. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. (...)

4. CHARAKTERYSTYKA SPOSÓBU FUNKCJONOWANIA PAŃSTWOWEJ RADY GÓRNICZWA

Konstrukcja Rady (PRG) jako jednostki **konsultacyjno-opiniodawczej i doradczej**, obsługującej Radę Ministrów, oraz wszystkie Ministerstwa i Centralne Urzędy – określona Zarządzeniami z 1954 i głównie z roku 1962 – funkcjonowała nadzwyczaj sprawnie. Było to FORUM tym znamienne, że w jego skład wchodził SPECJALIŚCI kierujący (lub współkierujący) działalnością poszczególnych jednostek organizacyjnych obejmujących szeroko rozumiane górnictwo, wraz z zapleczem badawczym i projektowym, inwestycyjnym... oraz służbą geologiczną. W załączniku 1 podano skład Rady powołanej w 1962 r. jako przykład ilustrujący jej specyfikę.

SPECJALIŚCI tak skompletowanej Rady – otrzymywali WGLĄD w funkcjonowanie wszystkich części składowych polskiego górnictwa i na podstawie formowanej tym sposobem WIEDZY mieli możliwość skutecznego wypełniania nie tylko funkcji opiniodawczych i doradczych, ale również **kreowania wkładu KONCEPCYJNO-ROZWOJOWEGO!**

Niewątpliwie scharakteryzowana wyżej, unikalna KONSTRUKCJA Rady – była sprawczą przyczyną **jej sukcesów!**

Szczegółowość WGLĄDU Rady w działalność poszczególnych rodzajów górnictwa (obejmujących kilkanaście głównych kopalni) była bardzo rozległa rozpoczynając od prac geologiczno-poszukiwawczych przez technikę i organizację robót górniczych, gospodarkę złożem, aż do zagadnień bezpieczeństwa pracy i ochrony środowiska przed szkodami górniczymi. MATERIAŁY DOKUMENTACYJNE z prac Rady są więc bardzo obszerne.

Zgodnie ze znanym wymaganiem prof. Krupińskiego, aby realizowane *prace były zawsze porządnie dokumentowane i publikowane* – prace PRG mają obszerną i staranną bibliografię. Niewątpliwie najważniejszą pozycję stanowią „Materiały z prac Rady”. Jest to zbiór ponad pięćdziesięciu unikalnych, problemowo opracowanych zeszytów. Równolegle, w Przeglądzie Geologicznym była publikowana „KRONIKA” relacjonująca przebieg kolejnych posiedzeń Państwowej Rady Górnictwa (głównie plenarnych). Niezależnie ukazywały się liczne artykuły w prasie naukowo-technicznej Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa (SITG) oraz poważne opracowania książkowe inspirowane pracą Rady, w tym fundamentalna – wciąż aktualna – praca prof. Krupińskiego pt. „Rodzime surowce mineralne w gospodarce Narodowej Polski” (Katowice 1971).

Aby przybliżyć Czytelnikowi – jakże już odległe w czasie *realia* historycznych prac Rady – cytuję fragmenty „Kronik” z pięciu posiedzeń Rady publikowanych w Przeglądzie Geologicznym. Wybór zarówno posiedzeń Rady jak cytowanych fragmentów „Kroniki” są *przypadkowe*. Mam jednak nadzieję, że cytaty z tych bieżąco publikowanych *raportów* z prac Rady ułatwią Czytelnikowi zrozumienie jak pracowała ta *specyficzna instytucja* i jak oddziaływała na rozwój ówczesnego górnictwa.

a) 28 POSIEDZENIE PRG¹

(...) Państwowa Rada Górnictwa (...) w dniu 23.I.1959 r. przyjęła sprawozdanie z działalności rady w r. 1958 i plan prac rady na 1959 r. (...) Po zapoznaniu się z mapami inwentaryzacyjnymi Zagłębia Górnośląskiego (...) stwierdza ich duże znaczenie dla prac nad dalszą rozbudową górnictwa węglowego i postanowiła:

- 1) zalecić Ministrowi Przemysłu Ciężkiego uzupełnienie map inwentaryzacyjnych danymi z zakresu górnictwa rudnego na terenie Górnego Śląska i Częstochowskiego Okręgu Górniczego,
- 2) zalecić Ministrowi Górnictwa i Energetyki wydanie atlasu map inwentaryzacyjnych w skali 1:10000.
- 3) zalecić prezesowi CUG opracowanie i wydanie monografii Górnośląskiego i Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego.

Państwowa Rada Górnictwa przedyskutowała następnie problem szkolenia zawodowego w górnictwie. Referat o szkoleniu w resorcie Górnictwa i Energetyki wygłosił wiceminister mgr inż. E. Grabowski, który postulował silne powiązanie zasadniczych szkół górniczych z zakładami górniczymi. (...)

b) 70 POSIEDZENIE RADY²

(...) Podstawowym tematem obrad rozszerzonego już składu Rady było podsumowanie działalności Państwowej Rady Górnictwa w 1962 r. oraz przyjęcie planu prac na rok następny. W roku sprawozdawczym odbyło się 11 posiedzeń plenarnych Rady i 12 posiedzeń prezydium. Wydano łącznie 12 opinii i jedną uchwałę (w sprawie medalu pamiątkowego).

Prace Rady koncentrowały się głównie wokół takich zagadnień, jak: rozwój bazy surowcowej, ocena stanu górnictwa z uwzględnieniem wszystkich jego gałęzi, ocena stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w górnictwie, zagospodarowanie okręgów górniczych (szczególnie zagadnienia eksploatacji filarów ochronnych, nowe technologie itp.), prace legislacyjne dotyczące górnictwa i geologii, sprawy związane z Międzynarodowym Komitetem Górniczym, akcja wydawnicza.

Przy Państwowej Radzie Górnictwa aktywnie działają następujące stałe zespoły:

1. Zespół Produkcji i Techniki Górniczej – pod przewodnictwem dyr. mgr inż. J. Dzierżyńskiego,
2. Komisja dla Prawidłowej Gospodarki Substancją Mineralną – pod przewodnictwem wicemin. mgr inż. F. Jopka,

¹ Przegląd Geologiczny 1959 r. nr 4

² Przegląd Geologiczny 1963 r. nr 5

3. Zespół Miernictwa Górniczego i Szkód Górniczych – pod przewodnictwem Prezesa CUG doc. mgr inż. M. Mrozowskiego,
4. Zespół Prawa Górniczego - pod przewodnictwem mgr Z. Langra,
5. Zespół Obchodu Tysiąclecia Państwa Polskiego przez Górnictwo – pod przewodnictwem dyr. mgr B. Rudnickiego.

W drugiej części obrad zebrani wysłuchali następujących informacji:

- 1) prezesa Wyższego Urzędu Górniczego o pracach urzędów górniczych w 1962 r. oraz o pracy działającej przy WUG Komisji dla Spraw Ochrony Powierzchni przed Szkodami Górniczymi;
- 2) prezesa Centralnego Urzędu Geologii o najważniejszych problemach w pracy państwowej administracji geologicznej w 1962 r.
- 3) pełnomocnika Rządu do spraw eksploatacji górniczej pod Bytomiem oraz pod Zakładami Urządzeń Technicznych „Zgoda” w Świętochłowicach – o przebiegu eksploatacji górniczej pod tymi obiektami i jej wpływach na powierzchnię;
- 4) pełnomocnika Rządu do spraw odgazowania pokładów węgla w południowej części rejonu rybnickiego oraz o głównych problemach i pracach w 1962 r. (...).

c) 101 POSIEDZENIE PRG³

(...) Dyskutowano i przyjęto do wiadomości sprawozdanie z działalności PRG w 1965 r. oraz plan jej prac w 1966 r. (...) Prezes Centralnego Urzędu Geologii doc. mgr inż. M. Mrozowski złożył sprawozdanie z działalności CUG w 1965 r. oraz zreferował plan pracy CUG w 1966 r. Omówił następujące problemy: kierunki i wyniki badań geologicznych; koordynację i nadzór działalności psg (państwowej służby geologicznej); organizację psg; postęp ekonomiczno-techniczny; wskaźniki techniczno-ekonomiczne i inwestycyjne oraz bhp; ocenę naukowej wydajności Instytutu Geologicznego. Stwierdzono, że odmiennie od podobnych instytucji za granicą polski IG ma m.in. zadanie osiągnięcia określonego przyrostu zasobów surowców mineralnych, rozpoznanych w kat. C₂; z obowiązku tego IG wywiązuje się.

(...) Sprawozdanie z działalności CUG w 1965 r. i plan jego prac w 1966 r., po wielostronnych dyskusjach, zostały przyjęte przez PRG, ze stwierdzeniem wykonania w 1965 r. planu rzeczowego i finansowego oraz osiągnięcie poważnych efektów surowcowych.

Prezes Wyższego Urzędu Górniczego mgr inż. E. Grabowski zreferował przebieg działalności urzędów górniczych w 1965 r. i program ich działania w 1966 r. W dyskusji podkreślono dużą rolę urzędów górniczych, a zwłaszcza ich wpływ na poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w górnictwie. Sprzyja temu wielki autorytet tych urzędów oraz ich obiektywizm w ocenie kontrolowanych miejsc pracy. (...) Sprawozdanie oraz plan pracy urzędów górniczych zostały przez PRG przyjęte.

PRG przyjęła również sprawozdanie z wyników dotychczasowej działalności – powołanego przez PRG, pod przewodnictwem prezesa Wyższego Urzędu Górniczego – Zespołu Bezpiecznego Prowadzenia Ścian. Uznano za celowe kontynuowanie prac zespołu, a także dalsze rozwijanie w CIG badań m.in. dla oceny możliwości klasyfikacji pokładów i wyrobisk ścianowych w zakresie zagrożeń zawałowych oraz badań nad opracowaniem urządzeń alarmujących o niebezpieczeństwie zawałów i tapani.

d) 132 POSIEDZENIE PRG⁴

(...) 31.I.1969 r. odbyło się 132 plenarne posiedzenie PRG, w jej nowym składzie po 3-letniej kadencji. Na wniosek przewodniczącego PRG, zainteresowanych ministrów i kierowników oraz przedstawicieli instytucji Prezes Rady Ministrów powołał następujący nowy skład stałych członków PRG na okres lat 1969-1971. (...).

Na styczniowym plenarnym posiedzeniu przyjęto sprawozdanie z działalności PRG za 1968 r. i ustalono plan jej pracy na rok następny. W planie pracy przewidziane zostały m.in. następujące tematy:

- ocena krajowej bazy surowcowej na podstawie bilansu kopaliny użytecznych według stanu na 2.I.1969 r.;
- zagadnienie optymalnego wykorzystania złoża kopaliny przy otworowej eksploatacji siarki metodą podziemnego wytopienia;
- wykorzystanie krajowych zasobów mineralnych wód leczniczych;
- stan produkcji górniczej w 1968 r.;
- wstępny zarys rozwoju górnictwa i geologii na lata 1971-1975;
- kierunki rozwoju i potrzeby górnictwa materiałów budowlanych i drogowych w latach 1971-1975 oraz perspektywy do 1985 r.;
- zagospodarowanie Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego;

³ Przegląd Geologiczny 1966 r. nr 6

⁴ Przegląd Geologiczny 1969 r. nr 5

– ocena przygotowań do zagospodarowania złóż soli polihalitytowych Zatoki Puckiej.

Poza tym rada omówiła sprawozdanie z działalności urzędów górniczych za 1968 r. i program ich działania na 1969 r.; najcięższe wypadki w górnictwie w 1968 r. oraz sytuację w dziedzinie profilaktyki i usuwania szkód górniczych w obiektach kolejowych na Śląsku. (...)

e) 141 POSIEDZENIE PRG⁵

(...) Na posiedzeniu (30.I.1970 r.) rada przedyskutowała i przyjęła sprawozdanie ze swej działalności w 1969 r. oraz plan pracy na 1970 r. Znalazły się w nim m.in. następujące tematy, wiążące się z działalnością geologiczną:

- ocena krajowej bazy surowcowej na podstawie bilansu zasobów kopalin użytecznych według stanu na 1.I.1970 r.;
- planowany rozwój górnictwa polskiego w latach 1971-1980;
- stan i ocena gospodarki złożem w poszczególnych gałęziach górnictwa;
- wykorzystanie kopalin towarzyszących; (...)
- zagadnienia eksploatacji kopalin nie podlegających prawu górnictwu;
- ocena działalności resortów w zakresie rozpoznawania i likwidacji zagrożeń wodnych dla wyrobisk górniczych od powierzchniowych zbiorników wodnych i osadników przemysłowych;
- zagadnienia rekultywacji terenów pogórnicznych w świetle wykonania uchwały nr 301/66 Rady Ministrów z 6.IX.1966 r. w sprawie rekultywacji i zagospodarowania gruntów przekształconych w związku z poszukiwaniem i eksploatacją kopalin;
- zagadnienia przeróbki surowców skalnych na potrzeby przemysłu chemicznego, hutnictwa, budownictwa i komunikacji. (...)

Na posiedzeniu: (...) Rada oceniła swoją działalność w 1969 r. (...) – w szczególności następujące opinie: (...)

- opinia nr 5 z 23.VI.1969 r. w sprawie eksploatacji siarki metodą otworową;
- opinia nr 7/69 z 9.VI.1969 r. w sprawie gospodarki złożami węgla kamiennego;
- opinia nr 14/69 z 30.XII.1969 r. w sprawie gospodarki złożami wód mineralnych;
- opinia nr 15/69 z 30.XII.1969 r. w sprawie bilansu zasobów kopalin użytecznych (...).

Kończąc powyższą charakterystykę sposobu funkcjonowania PRG – podaję nazwiska Przewodniczących Rady, którzy pełnili tę funkcję po śmierci prof. Bolesława Krupińskiego w październiku 1972 r.: prof. mgr inż. Mieczysław Mrozowski, prof. dr inż. Benon Stranz, mgr inż. Wacław Czachórski, mgr inż. Marian Gustek.

5. ROZWÓJ PRODUKCJI GÓRNICZEJ W OKRESIE DZIAŁALNOŚCI PRG

Próba zilustrowania OPINIODAWCZO-DORADCZEJ i DECYZYJNEJ działalności Rady była ułatwiona jej dużym publikacyjnym dorobkiem. Jednak ze względu na raczej niespodziewaną i szybką śmierć Rady – moim zdaniem zupełnie niepotrzebną i szkodliwą – nie znalazło się w tym dorobku **podsumowanie EFEKTU** jej działalności w całym okresie funkcjonowania. Informacje o zbudowanych kopalniach oraz całych okręgach i zagłębiach górniczych, o rozwoju produkcji poszczególnych kopalin ... – są w tym dorobku **rozproszone i trudne do wykorzystania**.

Aby pokazać nie tylko sposób funkcjonowania Rady i *rozmiar* realizowanych prac – ale również EFEKT osiągnięty dzięki STEROWANEMU przez nią rozwojowi gospodarki surowcowej – trzeba było sięgnąć do publikowanej STATYSTYKI SUROWCÓW MINERALNYCH.

W poniższej tabeli – na podstawie dostępnej statystyki potrafiłem porównać wielkość produkcji tylko niektórych ważniejszych kopalin w roku 1955 i 1988, tj. na początku i końcu funkcjonowania Państwowej Rady Górnictwa. Główną przyczyną braku w przygotowanej tabeli wielu kopalin (których produkcja została uruchomiona lub rozwinięta w rozpatrywanym okresie) była występująca w publikowanych wówczas statystykach – **nieporównywalność systemu klasyfikacji kopalin**. Występujące zmiany nazewnictwa (terminologii) mogą też być przyczyną ewentualnych nieścisłości występujących w tabeli.

⁵ Przegląd Geologiczny 1970 r. nr 7

Tabela. Produkcja ważniejszych kopalin w latach 1955 i 1988

Lp.	KOPALINY	Jednostka miary	Wydobycie 1955 rok	Produkcja 1988 rok	Przyrost w %
1.	Węgiel kamienny	mln t	94,5	193,0	104
2.	Węgiel brunatny	mln t	6,0	73,5	1125
3.	Rudy cynkowo-ołowiowe	tys. t	2378,0	5352,0	125
4.	Rudy miedzi	tys. t	1006,0	29996,0	2882
5.	Anhydryt	tys. t	191,0	239,0	25
6.	Baryt	tys. t	10,4	63,1	507
7.	Sól kamienna	tys. t	385,0	1247,0	224
8.	Łupek serecytowy	tys. t	18,5	97,0	424
9.	Gлина ogniotrwała	tys. t	532,0	1032,0	94
10.	Piasek podsadzkowy	tys. m ³	23,6	21000	88883
11.	Piasek formierski	tys. t	389,0	1849,0	375
12.	Solanka	tys. m ³	2528,0		
	Solanka	tys. t		4074,0	
13.	Gaz ziemny	mln N m ³	393,0		
	Gaz ziemny	hm ³		5713,0	

Przekonująca, obszerna klasyfikacja zastosowana w „Roczniku statystycznym przemysłu 1945–1965” (Warszawa 1967) została w latach dziewięćdziesiątych w „Roczniku statystycznym przemysłu 1990” (GUS Warszawa) zastąpiona klasyfikacją znacznie uboższą i tylko częściowo porównywalną.

Dodatkową trudność w wykorzystywaniu tych Roczników stanowią zmiany jednostek miar stosowanych do określania wielkości produkcji (wydobycia) poszczególnych kopalin – co pokazano w dwóch ostatnich wierszach omawianej tabeli.

Mimo wskazanych trudności i mankamentów tabela sporządzona na podstawie określonych wyżej statystyk – ilustruje ogromny przyrost produkcji wymienionych w niej surowców (kopalin) warunkujących gospodarczy rozwój Kraju.

Wskazane wyżej zmiany w **systemach klasyfikacji kopalin** – w ówczesnych rocznikach statystycznych – uniemożliwiły również zilustrowanie EFEKTÓW osiągniętych z udziałem Rady w zakresie zwiększenia liczby (przeważnie) dobrze płatnych miejsc pracy. Oznacza to (niestety), że gruntowniej i skuteczniej opracowane dane statystyczne ilustrujące EFEKTY osiągnięte przez Radę w okresie jej funkcjonowania – to zadanie, które nadal oczekuje na realizację.

6. ZAKOŃCZENIE

Ustawą z dnia 24 lutego 1990 roku (Art. 9.1) – krótkim zapisem : „Znosi się Państwową Radę Górnictwa” – polskie szeroko rozumiane górnictwo (wraz z geologią) – zostało pozbawione PRO-ROZWOJOWEGO WSPARCIA, które było mu udzielane przez ponad 30 lat funkcjonowania w nakazowo-rozdzielczej gospodarce PRL. To zlikwidowane, **unikalne FORUM** – skonstruowane przez prof. Bolesława Krupińskiego – wykazało swą pracą niewątpliwą PRZYDATNOŚĆ i SKUTECZNOŚĆ! Jego znaczący udział w SUKCESIE, **którym było zwiększenie wykorzystania przez polską gospodarkę posiadanych złóż kopalin użytecznych – nigdy nie była kwestionowana.** Dopiero w gospodarce rynkowej wdrażanej „Planem Balcerowicza” została oceniona jako **niepotrzebna!**

Otóż uważam, że był to jeden z wielkich błędów popełnionych przez ówczesny Rząd w określeniu **przyjętej drogi wprowadzania Kraju do gospodarki rynkowej.** Przyjęcie wariantu **rozdrobnienia** gospodarki (likwidacji *sojalistycznych koncernów uznawanych za szkodliwe*

monopole) i nieudolne *właścicielskie zarządzanie* przedsiębiorstwami Skarbu Państwa kreowało warunki w których – odpowiednio zorganizowana – Państwowa Rada Górnictwa była bardzo potrzebna! Jestem przekonany, że gdyby funkcjonowała z uprzednią skutecznością to nie dopuściłaby do fatalnej likwidacji ponad 100 milionów ton rocznej zdolności produkcyjnej węgla kamiennego, a w polskiej gospodarce przerabialibyśmy co najmniej 50 milionów ton węgla na paliwa płynne i gaz. Nasza paliwowa zależność od Rosji w ostatnich trzydziestu latach była by znacznie mniejsza a w roku 2018 nie importowalibyśmy blisko 20 milionów ton węgla energetycznego – w tym 13 milionów ton z Rosji.

Jestem też przekonany, że gdyby pozytywne doświadczenia z funkcjonowania Państwowej Rady Górnictwa zostały wydobyte z zapomnienia i (odpowiednio skompletowane) kompetentne gremium znów zaczęło by polskiemu górnictwu **TOROWAĆ** drogę do **efektywności i rozwoju** – to również w nadchodzących latach 2020 szanse wyprowadzenia górnictwa węgla kamiennego z aktualnego kryzysu wzrosły by bardzo wyraźnie. **Szeroko rozumiane górnictwo surowców mineralnych (wraz z geologią) wciąż oczekuje na odważne decyzje i skuteczne działanie!**

Załącznik 1

Skład Państwowej Rady Górnictwa powołanej w styczniu 1962 r.

(...) Przewodniczący – prof. dr inż. Bolesław Krupiński,

Z-cy Przewodniczącego: mgr inż. Waław Czachórski – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Przemysłu Ciężkiego oraz mgr inż. Ludwik Salamon – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki,

Sekretarz Rady – mgr inż. Jan Gębik

Członkowie stali Rady:

- dr Bohdan Bednarski – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej,
- prof. mgr inż. Marcin Borecki – dyrektor Głównego Instytutu Górnictwa,
- Czesław Chmielewski – Wiceprezes Głównego Urzędu Statystycznego,
- mgr inż. Jerzy Dzierżyński – dyrektor Zespołu w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów,
- mgr inż. Karol Fabris – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki,
- mgr inż. Edmund Grabowski – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki,
- mgr inż. Kazimierz Głowach – członek Zarządu Naczelnej Organizacji Technicznej,
- mgr inż. Józef Jędruch – dyrektor departamentu w Ministerstwie Przemysłu Ciężkiego,
- mgr inż. Franciszek Jopek – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki,
- mgr inż. Wincenty Kacprzak – dyrektor techniczny Zjednoczenia Górniczo-Hutniczego Metali Nieżelaznych,
- mgr inż. Włodzimierz Kownacki – dyrektor departamentu w Ministerstwie Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych,
- mgr inż. Jan Kuczma – dyrektor Zjednoczenia Budowy Kopalń Rud,
- mgr inż. Zbigniew Kulczycki – członek Kolegium Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego,
- mgr inż. Stanisław Lasek – Pełnomocnik Ministra Przemysłu Ciężkiego dla spraw budowy Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi,
- mgr inż. Tadeusz Lasek – Prezes Wyższego Urzędu Górniczego,
- prof. dr inż. Tadeusz Laskowski – rektor Politechniki Śląskiej im. Pstrowskiego w Gliwicach,
- doc. mgr inż. Mieczysław Mrozowski – Prezes Centralnego Urzędu Geologii,
- mgr inż. Ignacy Musiański – dyrektor Jaworznicko-Mikołowskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego,
- mgr inż. Henryk Peters – dyrektor Departamentu w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki,
- mgr Tadeusz Płodowski – radca Prokuratora Generalnego PRL,
- mgr inż. Bronisław Rudnicki – dyrektor Okręgowego Urzędu Górniczego w Bytomiu,
- mgr inż. Tadeusz Rutowski – dyrektor Zespołu w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów,
- prof. dr inż. Antoni Sałustowicz – przedstawiciel Polskiej Akademii Nauk,
- mgr inż. Henryk Sikora – dyrektor Zjednoczenia Kamieniołomów Drogowych,
- mgr inż. Bronisław Skinderowicz – główny mierniczy resortu górnictwa i energetyki,
- mgr inż. Andrzej Smolarski – dyrektor Techniczny Zjednoczenia Kopalnictwa Surowców Chemicznych,
- Michał Specjał – Przewodniczący Zarządu Głównego Związku Zawodowego Górników,
- prof. mgr inż. Józef Wojnar – dyrektor Instytutu Naftowego,
- doc. mgr inż. Eugeniusz Wutcen – zastępca dyrektora Instytutu Geologicznego. (...)